

AHİS MD.2 KAPSAMINDA YAŞAM HAKKI İHLALLERİ

23 Şubat – Civek v. Türkiye, Başvuru no. 55354/11

Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan davanın temelinde, üç Türk vatandaşının, Hayriye Pinar Civek, Rabia Merve Civek ve Yaşar Civek'in İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme'nin 34. maddesi uyarınca yapmış oldukları bulunmaktadır.

Başvuranlar bilhassa, Türk makamlarının, annelerinin maruz kaldığı ve ölümüne neden olan aile içi şiddete karşı koruma yükümlülüklerini yerine getirmediğini, yetkililerin, babaları tarafından öldürülen annelerinin hayatını koruma yükümlülüğünü yerine getirmemelerinin Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlalini teşkil ettiğini iddia etmektedirler.

Başvuranlar sırasıyla 1989, 2000 ve 1999 tarihi doğumlu olup, İzmir'de ikamet etmektedirler. Başvuranların annesi Selma Civek 24 Ağustos 1987 yılında H.C. ile evlenmiştir. Ancak daha sonraki dönemde ilişkileri bozulmuştur.

Eşinden şiddet gören Selma Civek, 11-18 Şubat 2009 tarihleri arasında, üç çocuğu ile birlikte, Ankara'da şiddet gören kadınlar için hizmet veren kadın konukevinde kalmıştır. 18 Şubat 2009 tarihinde, kendi isteği doğrultusunda, çocuklarıyla birlikte evine dönmek üzere konukevinden ayrılmıştır. Selma Civek 14 Ekim 2010 tarihinde eşinden yeniden şiddet görmüştür.

Selma Civek aynı gün, eşi H.C. tarafından bıçakla yaralandığını ve öldürmekle tehdit edildiğini iddia ederek Dikili Savcılığına suç duyurusunda bulunmuştur. H.C. 15 Ekim 2010 tarihinde tutuklanmıştır. Dikili Asliye Hukuk Mahkemesi aynı tarihte, H.C.'nin, eşi Selma Civek'e karşı *şiddet veya tehdit edici davranışlarda bulunmamasına, davalının evi terkine ve bu evden üç ay süre ile uzaklaştırılmasına* ve evin Selma Civek'e tahsisine karar vermiştir. Tedbirlere aykırı davranılması halinde, tutuklanacağı ve hapis cezasına hükmolunacağı hususlarında H.C.'ye ihtarda bulunulmuştur. Dikili Cumhuriyet Savcısı 19 Ekim 2010 tarihinde, Selma Civek'i yaralama ve darp nedeniyle H.C. hakkında *iddianame* düzenlemiştir.

Selma Civek 10 Kasım 2010 tarihinde, eşi H.C. ile aralarında şiddetli geçimsizlik olduğu, H.C.'nin çok fazla içki içtiği, koca ve baba olarak sorumluluklarını yerine getirmediği ve kendisine şiddet uyguladığını –bu durumun tıbbi raporlarla da doğrulandığı- iddiasıyla *boşanma davası* açmıştır.

Selma Civek 12 Kasım 2010 tarihinde şikâyetini geri almış ve H.C. serbest bırakılmıştır. Söz konusu salıverilmenin yanında, Salı ve Cuma günleri saat 17.00'de olmak üzere polis karakolunda ya da jandarmada imza atma yükümlülüğü ile hakkında *adli kontrol tedbiri* uygulanmasına karar verilmiştir. H.C.'ye 13 Kasım 2010 tarihinde, eşi Selma Civek'e karşı *şiddet veya tehdit edici davranışlarda bulunmamasına, davalının evi terkine ve bu evden uzaklaştırılmasına* ve evin Selma Civek'e tahsisine karar verildiği tebliğ edilmiştir.

Ancak H.C nin bu karara riayet etmemesi üzerine Selma Civek 23 Kasım 2010 tarihinde Jandarma Karakolunda adli polisler tarafından dinlenmiştir. Selma Civek burada verdiği ifadesinde özetle eşinin dolaylı yollardan kendisine ölüm tehditleri iletildiğini, defalarca telefonla arayarak da tehditlerine devam ettiğini, psikolojisini bozduğunu uzlaşmak istemediğini, yargılanmasını istediğini belirtmiştir.

Selma Civek 17 Aralık 2010 tarihinde H.C. hakkında yeniden şikâyetçi olmuştur. Eşinin, kendisini öldürmekle tehdit etmeye devam ettiğini ileri sürmüştür.

Dikili Cumhuriyet Savcısı aynı tarihte, öldürmekle tehdit etme ve koruma kararı kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirmeme nedeniyle H.C. hakkında iddianame düzenlemiştir. İddianamede özetle Selma Civek'in ölümle tehdit edildiği, telefonla defalarca aranarak tehdit edildiği, kendisine haber iletmesini istediği kimseye açıkça onu öldüreceğini söylediği ,evi terketmesini istediği, verilen koruma tedbirlerine riayet etmediği ölüm tehdidi ve koruma kararıyla uygulanan yükümlülüklerin yerine getirilmemesi yönünde suç unsurlarının oluştuğu belirtilmiştir. 26 Aralık 2010 tarihinde,

jandarmalar tarafından başvuranların tanık ifadeleri alınmıştır. Doğrudan görgüye dayalı tanıklığı olan tanıklar da tutarlı biçimde Selma Civek'in ölümle tehdit edildiğini, evden kovulduğunu, mesaj ve telefon yoluyla tehdit ve hakaretlere maruz kaldığını belirtmişlerdir. Dikili Cumhuriyet Savcısı 10 Ocak 2011 tarihinde, hakaret ve tehdit etme ile koruma tedbirlerine riayet etmeme nedeniyle H.C. hakkında tekrar iddianame düzenlemiştir.

Selma Civek 14 Ocak 2011 tarihinde, eşi H.C. tarafından sokak ortasında 22 yerinden bıçaklanarak öldürülmüştür.

Savcılık, yürütülen ceza soruşturması sonunda, Bergama Ağır Ceza Mahkemesine, tasarlayarak adam öldürme nedeniyle H.C. hakkında iddianame sunmuştur. H.C., polis, savcılık ve Ağır Ceza Mahkemesinde verdiği ifadelerde, suçunu itiraf etmiştir. Eşini, sadakatsiz olduğu için öldürdüğünü beyan etmiştir. Bergama Ağır Ceza Mahkemesi 29 Mart 2012 tarihinde, H.C.'yi adam öldürmekten suçlu bulmuş ve ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm etmiştir. Yargıtay 11 Şubat 2014 tarihinde, Ağır Ceza Mahkemesi kararını bütün hükümleriyle onamıştır.

2. **Sözleşme'nin 2. Maddesinin İhlal Edildiği İddiası Hakkında**

Kabul Edilebilirlik

Mahkeme kabul edilebilirlik hakkında mevcut başvurunun 5 Temmuz 2011 tarihinde, Türkiye de Anayasa Mahkemesine başvuru yolunun açılmasından önce ve başvuruya konu olaydan yaklaşık beş ay sonra yapılması nedeniyle genel kuralın uygulandığı davalardan farklılık gösterdiğini belirtmiştir.

Mahkeme başvurunun Mahkeme'ye yapıldığı sırada Selma Civek'in ölümünden sorumlu olan eşi hakkında açılan davanın mahkemeler önünde derdest olduğunu belirtmiş ancak somut olaydaki başvurunun esas konusunun , her şeyden önce, yetkililerin, bilhassa H.C. hakkında cezalandırıcı ya da önleyici nitelikte uygun tedbirler alarak, başvuranların annesinin maruz kaldığı şiddet eylemlerini önlemek amacıyla gerekli özeni gösterip göstermediklerini tespit etmek olduğunu vurgulamıştır. Dolayısıyla Mahkeme, somut olayda, iç hukuk yollarının tüketilip tüketilmediğinin, başvurunun Mahkeme'ye sunulduğu tarihte değerlendirilmesine ilişkin genel kurala aykırı davranılmasını haklı gösteren özel koşulların bulunmadığı sonucuna varmıştır.

Dolayısıyla Mahkeme, başvuranların Sözleşme'nin 2 ve 14. maddeleri bağlamındaki şikâyetlerini anayasal yargı organı önünde ileri sürmemeleri sorumluluğunun kendilerine yüklenemeyeceği kanaatindedir (bk. aynı anlamda, Cvetkovic/Sırbistan, No. 17271/04, § 41, 10 Haziran 2008, A.ve B./Karadağ, No. 37571/05, § 62, 5 Mart 2013, Maširevic/Sırbistan, No. 30671/08, § 42, 11 Şubat 2014 ve Şükrü Yıldız /Türkiye, No. 4100/10, § 45, 17 Mart 2015).

Dolayısıyla, Hükümet'in iç hukuk yollarının tüketilmediğine dair itirazı Mahkemece reddedilmiştir.

Esas hakkında

Başvuranlar, yetkililerin, annelerinin, babaları tarafından öldürülmesine engel olmak amacıyla yeterli tedbir almadıklarını iddia etmektedirler.

Hükümet, ise yeterli tedbirlerin alındığını belirtmiş bu kapsamda koruyucu ve önleyici tedbirlerin ulusal ve uluslararası güvenceye kavuşturulduğu savunmasını yapmıştır.

Mahkeme, Sözleşme'nin 2. maddesinin 1. fıkrasının, Devlete yalnızca kasten ve yasaya aykırı şekilde ölüme sebebiyet verilmesini engelleme zorunluluğu getirmekle kalmayıp, aynı zamanda Devlete kendi yargı yetkisi altında bulunan kişilerin yaşamını korumaya yönelik gerekli tedbirleri alma yükümlülüğü de yüklediğini hatırlatmış bu bağlamda, kişiye karşı suçların işlenmesini engellemek için ilgili hükümlerin ihlalini önleme, bastırma ve cezalandırma için tasarlanmış olan bir yaptırım mekanizmasının desteklediği etkili bir ceza mevzuatı düzenleyerek yaşam hakkını güvence altına almak Devlete düşen birincil yükümlülük olduğunu belirtmiştir. (Denizci ve diğerleri/Kıbrıs, No. 25316-25321/94 ve 27207/95, § 375, AİHM 2001-V). Sözleşme'nin 2. Maddesinin , belirli

koşullarda, devletler için, başkalarının suç eylemleri nedeniyle yasamı tehdit altında olan kişiyi korumak üzere koruyucu tedbirler almak yönünde pozitif bir yükümlülük de içermektedir

Mahkemeye göre ; modern toplumlarda, polisin görevini yerine getirirken karşılaştığı zorluklar ile insan davranışlarının öngörülmezliğinin yanı sıra, öncelikler ve kaynaklar açısından yapılması gereken fiili seçenekler göz önüne alındığında, bu pozitif yükümlülüğün kapsamı, ilgili makamlara katlanılamaz ve aşırı bir yük getirmeyecek şekilde yorumlanmalıdır. Dolayısıyla, yetkililer, Sözleşme bakımından, insan yaşamına yönelik her türlü tehdidin meydana gelmesini önlemek için somut tedbirler almakla yükümlü değillerdir.

Pozitif yükümlülüğün doğması için, yetkililerin, belirli bir şahsın yaşamının üçüncü kişinin suç eylemleri nedeniyle gerçek ve yakın bir tehdit altında bulunduğunu bildiklerini veya bilmeleri gerektiğini; bunun yanı sıra, yetkileri dâhilinde, makul bir bakış açısıyla, söz konusu riski her halde önleyebilecek tedbirleri almadıklarını ortaya koymak gerekmektedir (Keenan/Birleşik Krallık, No. 27229/95, §§ 89-90, AİHM 2001-III, Gongadze/Ukrayna, No. 34056/02, § 165, AİHM 2005-XI ve yukarıda anılan Opuz kararı, § 129). Bu durumda, bu soruya ancak söz konusu davanın bütün koşulları göz önünde bulundurularak cevap verilebilir.

Mahkeme dolayısıyla, ulusal makamların, başvuruların annesinin yaşamını korumak için önleyici tedbirler alma yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini araştırmıştır. Mahkeme için esas sorun, yerel makamların, bilhassa H.C. ile ilgili olarak cezalandırıcı veya önleyici nitelikte uygun tedbirler alarak, Selma Civek'e karşı yapılan şiddet eylemlerini önlemek amacıyla gerekli özeni gösterip göstermediklerini tespit etmektir.

Bununla birlikte, Mahkeme -fiziksel veya psikolojik şiddetten, sözlü saldırıya- kadar çeşitli türleri olan aile içi şiddet sorununun mevcut davayla sınırlandırılmayacağını altını çizmesi gerektiğini belirtmiştir. Burada, üye Devletlerin tamamını ilgilendiren ortak genel bir sorun söz konusu olduğunu aile içi şiddetin , günümüzde Avrupa toplumlarında özellikle kaygı verici olmaya devam ettiğini belirtmiştir. (Rohlena/Çek Cumhuriyeti [BD], No. 59552/08, § 71, AİHM 2015). Aile içi şiddetin, genelde şahsi ilişkilerde veya kapalı çevrelerde yaşandığı için her zaman su yüzüne çıkmayan genel bir problem olduğunu kaydeden Mahkeme bu durumun yalnızca kadınları ilgilendirmediğini erkekler ve çocukların da, doğrudan veya dolaylı olarak, aile içi şiddetten mağdur olabileceğini ifade etmiştir.

Dolayısıyla, Mahkeme, mevcut davayı incelerken sorunun ulusal ve uluslararası boyunu ve mahiyetini göz önünde bulunduracağını özellikle vurgulamıştır.

Somut olayda, Mahkeme, başvuruların anne ve babası arasındaki sıkıntılı ilişkinin yanı sıra, babanın eşine uyguladığı şiddetin güvenlik güçleri tarafından bilindiği sonucuna ulaşmıştır. Yaşananlar dikkate alındığında, güvenlik güçlerinin, Selma Civek'in cinayete kurban gitmeden önceki dönem boyunca H.C. tarafından şiddet gördüğünden haberdar olduklarının makul olarak kabul edilebileceğini belirtmiştir. (Branko Tomašić ve diğerleri/Hırvatistan, No. 46598/06, § 53, 15 Ocak 2009).

Başvuranların babasının, annelerine karşı duyduğu öfkenin onu öldürmeye kışkırtıp kışkırtmadığı hususuyla ilgili olarak güvenlik güçlerinin sahip olabilecekleri bilgileri değerlendirirken, Mahkeme, polisin, Selma Civek'in yapmış olduğu çok sayıdaki şikâyetin yanı sıra ve başvuruların tanık ifadeleri sayesinde cinayet ihtimali bulunduğundan bilgi sahibi olduklarını tespit etmektedir.

Bu nedenle, Mahkeme yetkililerin, Selma Civek'in ölümcül bir saldırıya maruz kalabileceğini bildikleri veya bilmeleri gerektiği kanaatine varmış koşullar dikkate alındığında, söz konusu riskin gerçek ve yakın olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Bu tespitlerden sonra Mahkeme, yetkililerin, Selma Civek ile ilgili riskin gerçekleşmesine engel olmak amacıyla kendilerinden makul olarak beklenebilecek her şeyi yapıp yapmadıklarını incelemiştir.

Mahkeme, bu konuyla ilgili olarak, yetkililerin tutuklamaya kadar bir dizi tedbir aldıklarını ancak H.C.'nin serbest bırakıldığı 12 Kasım 2010 tarihinden itibaren, Selma Civek cinayetine engel olmak amacıyla yeterince somut şekilde hareket etmediklerini değerlendirmiştir.

Mahkeme Selma Civek'e karşı ölümcül bir saldırıda bulunma riski bulunmasına rağmen, savcılığın, H.C. hakkında 10 Ocak 2011 tarihinde yeni bir iddianame hazırlamanın dışında herhangi bir etkili tedbir almadığını belirtmiş oysa Selma Civek'i korumak için re'sen somut tedbirler almak yetkililerin göreviydi.

Yukarıda sıralanan gerekçeler ışığında, Mahkeme, somut olayın koşullarında, yetkililerin, Selma Civek'in yaşamı için gerçek ve yakın olan bir riskin gerçekleşmesini önlemek amacıyla makul olarak alabilecekleri tedbirleri almadıkları sonucuna varmış Devlet'in şikayetlere ve yasaya rağmen öldürüleceği bilinen kadını korumak için etkili önlemler almaması nedeniyle yaşam hakkının yani Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlal edildiğini kaydetmiştir.